Sv. Teatern. N:o 83.

Pris: 25 öre

DEN TANKSPRIDDE

KOMISK MONOLOG I EN AKT
MED SÅNG

TREDJE UPPLAGAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1908

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna monolog, vars första upplaga gavs ut 1856 som n:r 83 i Serien Svenska Teatern, anses vara skriven av **Frans Hedberg** (1828-1908) och digitaliserades i april 2009 från University of California av Google och i mars 2013 anpassades till Projekt Runeberg av Ralph E.

PERSON:

POLYKARPUS MAHL, Magister och Skollärare.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1908

Scenen föreställer ett enkelt möbleradt rum, med dörrar i fonden och på sidorna. Bord och stolar utgöra möblerna. På bordet ligga papper och böcker samt flera kartor och skrifdon.

MAGISTERN (*inträder försiktigt från fonden*).

Sång n:o 1.

(Mel.: *Fredmans Epistel N:o 14.*)

Tyst jag in vill smyga, för att öfvertyga mig att ingen kan få se mig här! Ja, på denna dagen vill jag följa lagen, som för tingen så nödvändig är! Det vill säga: gå försiktigt fram, att mitt hopp ej kommer uppå skam, jo jo jo! Jo jo jo! Ty min sak är allvarsam!

Här ska' vännen finnas; månne han kan vinnas för min lilla enkelt byggda plan? Sysslan knipa skall jag, ty i annat fall jag får det illa utaf bara fan! Ty min hustru har ett sinnelag som en lifgardist af värsta slag, aj aj aj! Aj aj aj! Och olycklig blir då jag.

Ja, af hennes sinne har jag lifligt minne se'n den dagen då mitt bröllop stod! Men jag min olycka, att på lifvets lycka bli bedragen, bär med tålamod! Ty jag vet att af en hustrus gräl kan en man ju plågas snart ihjäl, hå hå hå! Hå hå hå! och då blir det ändtligt väl!

(*Ser på sin klocka.*) Klockan precis på slaget elfva skulle jag träffa honom hemma. — Var det inte så? — Jo, det var det! — Nå ja, då är det ingen fara, ty hon var bara nio när jag gick hemifrån, och han bor ju strax bredvid, vet jag! — (*Ser sig omkring.*) Således är det här han bor, den gamle kamraten! — Oaktadt min närsynthet, tycker jag ändå att han bor rätt städadt och snyggt — nå-nå, han är ju också profesor — och då kan man kosta på sig en hygglig bostad! — (*Går och beser möblerna.*) Om jag inte visste att jag vore hos min gamle akademikamrat, professor Rojalin, så skulle jag vilja ge mig fan på att jag vore hemma hos mig själf — så likt är det allting där hemma! — Men det är sant, vi hade ju alltid förr samma smak, hvarför skulle vi inte kunna ha det också nu? — Och i alla fall felas en sak, som bevisar att det är han, och inte jag, som bor här — det felas nämligen min hustru! — Också är här bra mycket trefligare! (*Sätter sig vid högra bordet.*) Herre Gud, min gamle Rojalin — jag kan just undra hur han ser ut nu för tiden? Förr var han en rasande lustig ture, och jag med, det förstås, det! Men si, det var på den glada tiden, då hela världen lekte för en, och man inte hade andra bekymmer än huru man skulle bära sig åt för att kunna göra så många tjufpojkstreck som möjligt! — Och då var Rojalin alltid mästare, det var då så gifvet, så! (*Stiger upp och promenerar.*)

Sång n:o 2.

(Mel.: *Fredmans Epistel N:o 28.*)

Boken han som glad student beständigt lad' ad acta, fann det mycket mer bevändt att flickorna betrakta! Därför ock som en stock stod han i tentamen och gick först med mycket pock igenom sin examen!

Kvick i slagsmål, och på bal, och glödande som Venus, ofta han i full pokal drack brorskål med Silenus. Skrek hvar natt »pereat» utanför hos rektor, som han kallade, besatt, det tråkigas protektor!

Men han se'n förståndig blef och lämnade pokalen! Läste som en häst, och skref, och tog så kameralen. Sedan så klef han på, läste själamässor öfver glädjen då och då, och så blef han professor!

Och jag däremot, som har varit den fredligaste och den mest stilla människa i världen, hann aldrig längre än till magister och skollärare! Det är visst sant att jag var med Rojalin mycket på den tiden, och roligt hade vi, men blef det slagsmål, så fick jag alltidta emot, och det af båda partierna! Se jag hade den olyckliga idén att alltid

vilja mäkla fred, och att det inte är någon hvarken ära eller vinst — det har man då sett vid alla möjliga fredsslut! Vinsten blir merändels den att man får några hugg från båda sidorna, och sedan förlikas parterna bara för att få falla öfver den misslyckade fredsstiftaren! Nog är det tacksamt, alltid!

Sång n:o 3.

(Mel.: *Fredmans Epistel N:o 21.*)

Jag minns som vore det i går ännu en strid vid Dragarbrunn! Den striden, den var het och svår för näsa och för mun! Utaf studenter halft ett tjog mot sexton grofva åkare, och mången af dem redan låg och kysste stenarne! Jag mitt nöt af gammal vana då genast lust fick att emellan gå. Och så fick jag först en, sedan två, sedan tre utaf en åkare!

Och sedan svullen kinden var och ögat både gult och blått, och jag låg sjuk i åtta dar af stridens öfvermått! Men när min gumma börjar på att skrika nu med röst så tunn, jag önskar mig tillbaks ändå till gamla Dragarbrunn! Ty hvad är väl sexton åkare mot en kvinna när hon sätter te med sitt gräl uti en, dito två, dito tre årslånga timmarne?

Ja, jag kan inte egentligen begripa hvad det var för en förflugen idé att jag skulle gå åstad och gifta mig! — Men se, det var på den tiden, då jag var informator på Adelsjö, som jag gjorde bekantskap med min nuvarande hustru! — Hon var guvernant, och var den tiden alldeles som en liten guds ängel — men det varade inte länge! Det var visserligen någon som sa' mig att jag inte skulle bry mig om det där partiet, men si grefven själf, han var mycket för saken, och det var egentligen på hans inrådan som jag begick den stora dårskapen! — ty, ehuru jag själf är teolog, så kan jag ändå inte dölja för mig själf, att om det också inte är godt att mannen är allena, så är det likväl fan så riskabelt för honom att ha sällskap! Men det var väl mitt öde, kan jag tro! Dessutom hade det väl aldrig händt, om jag inte af tankspriddhet en dag råkat att gå in i hennes kammare. Hon började skrika, emedan hon höll på att byta om klänning — husfolket kom inspringande, och grefven också, och jag — ja! — jag måste tysta ned den så kallade skandalen med att gifva mitt namn åt guvernanten! (*Suckar.*) Ack! den tankspriddheten! — den har gjort mig bra många spratt i min lefnad, och flera kommer den väl att göra mig, kan jag tro! — Om jag skulle räkna upp allt hvad som har händt mig i den vägen, så tror jag att det skulle fylla upp hela folianter!

Sång n:o 4.

(Mel.: *Fredmans Epistel N:o 34.*)

En gång jag uti Uppsala till skomakarn skulle gå för att med den sölarn tala om att ett par stöflar få! Och till en professor kom jag, uti estetik jag tror, som min vän ej var, och som jag bad ta mått på mina skor.

En gång jag till posten lände för att hämta ut ett bref, man mitt namn där icke kände och jag konfunderad blef! Ty jag glömt det själf på vägen. Hvad den saken var fatal! Jag min väg gick helt förlägen, tills en vän skrek bakom: »Mahl».

Ofta i ett sällskap händer bredvid stol'n jag sätter mig! Ofta att jag ryggen vänder mot en dam som kråmar sig. — Pennan uti sand jag doppar, tager bläck till sand ibland! Ofta jag i fickan stoppar den serviette jag har i hand!

Med glasögonen, må veta! midt på näsan, kan jag gå omkring rummet och dem leta ofta uti timmar två! En gång jag, min arma satan, trodde att jag låghalt var: jag med en fot gick på gatan, och med en på trottoar.

Värst var den malör jag hade sent en afton uti fjol: klädren jag i sängen lade och mig själf uppå en stol! Märkte intet förrn min gumma ett förfärligt väsen höll, så att jag, me'ns argt hon brumma, som en stock i golfvet föll! —

Illa höll det på att sluta med min tankspriddhet i går!

jag en hund fick höra tjuta och jag vet ej pers mer svår! Genast ut på dörrn jag hasta' för att hämnd på kräket ta! Hund gick in, själf jag mig kasta' utför alla trapporna!

Ja, det är förfärligt svårt att vara så tankspridd! — Men det var alldeles märkvärdigt hvad min käre vän Rojalin dröjer länge — jag kan inte förstå det? — Nå-nå, han kommer väl i alla fall, bara jag har litet tålamod, och det har jag nog fått lära mig. (*Funderar.*) Men egentligen, när jag tänker rätt på saken — hvad vill jag honom för slag? — Det kan jag rakt inte påminna mig. Jag måtte väl aldrig ha gått hit i den afsikten att bjuda honom hem heller, ty min hustru tycker inte mycket om främmande! — Hvar i alla tider ä' min snusdosa? (*Bär henne i handen och letar i alla fickor.*) Det var märkvärdigt, hvar kan snusdosan ha tagit vägen? — — Och inte kan jag leta riktigt heller, ty det är någonting som generar min högra hand. (*Flyttar dosan öfver i den vänstra.*) Nu är det på samma sätt med den vänstra! (*Ser på handen.*) Hvad för slag? — det är ju snusdosan? — Och här går jag och letar — (*Tar sig en duktig pris.*) Ah! det smakte skönt. (*Sätter sig vid högra bordet, och ställer snusdosan öppen framför sig på bordet.*) Han lär visst inte komma hem så snart, kan jag tänka! Om jag kanske för säkerhetens skull tog och skref ett litet bref som kunde ligga kvar när han kom hem, så fick han veta att jag varit här — ja, det vore inte så illa! — (*Tar ett papper och börjar skrifva men doppar pennan i den öppna snusdosan, utan att märka det.*) »Min käre bror Rojalin». (*Talar.*) Det var ett märkvärdigt bläck som inte vill ta! — {*Skrifver åter och doppar som förut i snusdosan.*) »Jag kommer» — (*Afbryter.*) Det var då fan till bläck! det måtte vara tjockt — jag har lust att skaka om bläckhornet! — (*Skakar snusdosan så att snuset far ut.*) Aj för tusan, det var ju min snusdosa! —Ett sådant nöt jag är. (*Doppar pennan i bläckhornet och börjar skrifva, sedan han under tiden inkommit på en annan tankegång.*) »Bror Rojalin! Kan man tänka sig värre nötaktighet än att vara så tankspridd så att man doppar pennan i snusdosan? Hur mår du? — Det var bara det jag ville säga, att jag inte vet riktigt meningen med den här biljetten, eller med mitt besök hos dig, resten torde du själf kunna gissa. Din tillgifne vän och bror!» (*Talar*). Det var då hin så mycket snus här ligger! — (*Skakar af papperet, men då han åter lägger det på bordet, vänder han det upp och ned.*) Och nu namnet! — (*Skrifver.*) »Polykarpus Mahl». — Se så där ja, nu ska' man lägga ihop — — nej! läsa igenom hvad som är skrifvet. (*Får se att han skrifvit galet.*) För tusan! här har jag ju skrifvit namnet opp och ner! Inte går det an — — ack! min fördömda tankspriddhet — nu får jag ju lof att sätta mig och skrifva ett nytt bref igen! (*Man hör ett buller i rummet till vänster.*) Hvad var det? — Det är någon därinne, tänk om det vore min gamle vän! Det måste jag se efter! (*Går in i rummet, strax därpå höres därur följande dialog*:)

en kvinnoröst (*argt*). Hvad för slag, är du hemma ännu, din välsignade sölare! Du skulle ju gå till professorn!?

mahl. Ja, jag är ju hos honom.

kvinnorösten. Ä' du hos honom! — Ser du inte att du ä' hemma? Herre min skapare, en så'n eländig stackare som inte tänker längre än näsan är lång!

mahl. Ja, nu märker jag att jag är hemma!

kvinnorösten. Och du skulle vara där innan elfva — och nu är hon tolf! Du har gått miste om sysslan!

mahl. Ja, förmodligen! ...

kvinnorösten (*allt häftigare*). Förmodligen! säger han helt lugn! Det är så att man kan få gallfebern! — Ack, du min skapare, att jag ska' ha ett sådant nöt och dras med! Ut med dig, säger jag, och det genast.

mahl. Men, kära Rebecka lilla — —kvinnorösten (*skriker*). Jag är inte kär — jag är inte liten! — Ut med dig — eller jag rifver ögonen ur dig!

mahl. Nej, då går jag hellre ut!

kvinnorösten. Ja, och kom aldrig igen, din odåga, marsch! ut bara! — otäcka karl! (*Dörren öppnas, och Mahl kommer med duktig fart ut midt på scenen.*)

mahl (*inne på scenen*). Jo, nu har min tankspriddhet varit framme igen och spelat mig ett vackert spratt! I stället för att gå till Rojalin, så gick jag hem igen, och här har jag nu stått en *hel*, hel timme och trott att jag varit där! Det vore väl också hin om jag inte skulle kunna lägga bort att vara tankspridd! Men jag ska' åtminstone försöka, det lofvar jag!

Slutsång n:o 5.

(Mel.: *Fredmans Epistel N:o 48.*)

Hädanefter ej jag skall mig i grubbel sänka, och uppå mitt lärokall alltför mycket tänka! Ty då händer det så lätt att allt annat blifver slätt och att hustru min har rätt att sig önska änka! —

Hädanefter aldrig jag hemma tror mig borta, ty på sådant kommer jag ryseligt till korta! Aldrig skrifver jag med snus, aldrig i en annans hus går och lägger mig burdus, när som jag är borta!

Tänka uppå hvad man gör det är bästa saken;

ty man sig ju rakt förstör vid att drömma vaken! Ja, min kära, gamla Mahl, du ska' aldrig mer så skral visa dig bland dårars tal!

(*I detta ögonblick stannar han tankfull nära rampen, så att ridån faller bakom honom; efter en stund ser han upp och utropar, fortsättande sången*:)

Har man sett på maken!

(*Skyndar in på sidan.*)